

Forholdene, højst sandsynligt, at den ægyptiske Bomuld, særlig de i Øvre Ægypten dyrkede Varieteter, vil trives udmærket i Mesopotamien; den fine »Sea Island« Varietet vil derimod næppe lykkes paa Grund af Luftens ringe Fugtighedsindhold.

Saafernt Skibsfarten paa Floderne skal oprettholdes, vil disse ikke have Vand nok til Vanding af hele det Areal, der er egnet til Opdyrkning, særlig ikke hvis Bomuldsavl bliver almindelig. Ingeniør-

videnskaben vil dog til sin Tid nok vide at raade Bod paa denne Ulempe. Willcocks har i sin Rapport allerede antydnet Vejen, man bør gaa: Skibsfarten nedlægges, og al Transport foregaar paa Jærnbane, saaledes at alt Vandet kan anvendes i Landbrugets Tjeneste, idet Foraarstidens overskydende Vandmængde magasineres i store Reservoirs til Brug om Sommeren og Efteraaret. Men dette Spørgsmaals Løsning ligger langt ude i Fremtiden.

De vigtigste af danske foretagne Rejser og Forskninger i Amerika.

Af

Oberst Emil Madsen

Tilføjelse til foregaaende Stykke af Artiklen. Side 240, Sp. 1, Anm. 1: død 1881.

V.

En særlig Art Rejser, som af alle Verdensdele udenfor Evropa har hovedsagelig Amerika til Maal, er dem, der er foranledigede af den store Udvandring til hint Land. Den er vokset i samme Forhold, som Skibsfarten, der staar i Forbindelse med hine Rejser, har udviklet sig. Endnu henimod Midten af det 19. Aarhundrede var de skandinaviske Udvandrere kun faa, dog deraf de danske flest, og Sejlskibe var dem, der var mest benyttede; men Tilstanden om Bord var saaledes, at den var alt andet end fristende til at foretage Rejser. En dansk Mand, der rejste ud ca. 1850 med et ældre Sejlskib fra Liverpool, beretter saaledes, at der baade var slet Forplejning og i det hele slette Forhold. Skibet brugte 50 Dage for at komme til New York, og da det indtraf dør, var 187 af de om Bord værende Emigranter døde, og mange af dem døde lidt senere¹⁾. Vistnok ikke med Urette siges, at Forholdene paa Udvandrer-skibene den Gang ikke var bedre end paa et Slaveskib²⁾. Imidlertid var der dog ogsaa Dampskibe, som havde begyndt at optage Udvandrerne. Allerede 1819 gik Sejldampere »Savannah«, 350 Tons, i Ruten fra Liverpool, og 1838 gik »Great Western« til New York fra

¹⁾ Kierulf l. c.

²⁾ Mariboe, Skizzer fra en Sørejse, Kbh, 1860, 49. Død 1866 som Løjtnant i Søetaten.

Bristol i 15 Dage, og omtrent samtidig begyndte Cunard Linien med den lille Hjuldampere »Britania«, der var paa 1154 Tons og havde 740 Hestes Kraft. 1847 begyndte Hamburg—Amerika Linien med Skibet Deutschland, som dog nærmest synes at have været et Sejlskib paa 717 Tons, og 1853 udvidede Selskabet sig med 6 Skibe lig »Deutschland«. Men snart gik man videre, dog voksede Skibenes Størrelse foreløbig ikke meget. Den danske Præst A. C. L. Grove-Rasmussen sejlede 1871 fra Hamburg med Skibet »Thyringia«, 3485 Tons og 700 Hestes Kraft og Rejsen varede 14 Dage¹⁾.

Udvandrerstrømmen fra de skandinaviske Lande voksede imidlertid, saa man mente, at det kunde svare Regning at indrette en særlig skandinavisk Linie, og 1879 begyndte Dampskibsselskabet Thingvalla med Dampskibet »Thingvalla«, 2500 Tons og det lejede Skib »Harald«. 1881 kom i Stedet for det sidste »Hekla« og »Gejser«, derpaa i 1883 »Island«. Senere erhvervedes ogsaa Skibene »Danmark«, »Norge« og »Amerika«. Af disse Skibe var de fleste paa 2000 til 3000 Tons, det største, »Amerika«, var paa ca. 4000 Tons og havde 3500 Hestes Kraft. Uagtet nogle Uheld, hvoraf et ogsaa

¹⁾ Grove-Rasmussen, Rejseberetning, Odense 1871, 10.

indtraf, efter at Selskabet Thingvalla var ophørt¹⁾, og at Rejsens Varighed under Tiden kunde blive udstrakt til 17—18 Dage, til Dels paa Grund af, at Skibene anløb Kristiania og Kristianssand, blev Linien dog af stor Betydning for Skandinavien, og Selskabet formenes i sin hele Tid at have befordret over 200,000 Mennesker. Udvandrerstrømmen fra de skandinaviske Lande var nemlig stadig stor. I 1882 ankom saaledes ikke mindre end 12,000 danske, 30,000 norske og 65,000 svenske til Amerika. Det pekuniære Udbytte var dog ikke større, end at Selskabet ophørte den 1. Okt. 1898. Det forenede Dampskibsselskab overtog da dets Materiel og Trafik. Dette Selskab solgte efterhaanden de i Øjeblikket tilbageværende af Thingvallas Skibe og anskaffede betydeligt større. Det har nu især til Passagerfart de 4 Skibe »Hellig Olav«, »C. F. Tietgen«, »United States« og »Oscar II«, hvoraf de fleste er paa ca. 10,000 Tons, har en Hestekraft af ca. 8500 og kan optage 1600 Passagerer. De frembyder selvfølgelig større Bekvemmelighed, overgaas næppe af de udenlandske i smuk Udstyring og frembyder den store Fordel, at Betjeningen taler et af de nordiske Sprog. Rejsen varer kun højst 10 til 11 Dage, uaget at baade Kristiania og Kristianssand vedblivende anløbes. Linien har erhvervet sig et saa godt Omdømme, at det vistnok tør siges, at kun meget faa Skandinaver benytter nogen anden. Fragtfarten har under Tiden ikke indbragt saa meget, som det kunde ønskes, men Passagerfarten har stedse vist sig meget lønnende, og er vistnok stadig tiltagende²⁾. Selskabet driver i øvrigt ogsaa Skibsfart paa Baltimore, Philadelphia og New Orleans³⁾.

¹⁾ Se om disse bl. a. »Dagbladet« 18. Aug. 1888 ff og L. K. Petersen, En Rejse til Amerika, Holbæk 1890, »Dagbladet« 23. April 1889 ff, »Ill. Tidende« 1903/04 S. 688.

²⁾ Jvf. om disse Skibe Holger Rosenberg, Over Atlanterhavet, i »Ill. Tid.« Nr. 3, 1903/04.

³⁾ Senere er man i Udlandet stedse gaaet videre i at bygge større Skibe til Amerikafarten, medens ogsaa de billigere Postforbindelser har bidraget til at fremme Udvandringslysten. Af de Skibe, der tilhører Norddeutscher Lloyd, Bremen, er de fleste ikke meget større end Skandinavia-Liniens. Det største er »George Washington«, 27,000 Tons, med 20,000 Hestes Kraft. Dog har »Kaiser Wilhelm II«, der er paa 20,000 Tons, 40,000 Hestes Kraft. Hamburg—Amerika-Liniens største Skib er »Kaiserin Augusta Victoria« paa ca. 24,600 Tons med 17,500 Hestes Kraft, medens det hurtigste »Deutschland« er paa 16,502 Tons med 37,800 Hestes Kraft og har tilbagelagt Vejen over Oceanet mod Vest i 5 Døgn og 12 Timer. De største og hurtigste Skibe, der for Øjeblikket er i Fart paa Amerika, er dog Cunard-Liniens Skibe »Lusitania« og »Mauritania«, der hver er paa

Udvandringen fra Danmark har hidindtil særlig gældt de forenede Stater. Folketællingen Aar 1900 viste, at der dør fandtes omtrent 155,000 indvandrede danske, og der var da 5 Stater, i hvilke der fandtes over 12,000, nemlig Jova, Minnesota, Wisconsin, Illinois og Nebraska, medens der levede 5000—ca. 10,000 i Utah, California, New York, Michigan og S. Dakota, og i de 16 Sydstater i alt kun 2800. I disse Antal er ikke medregnet Sønderjyderne, da de i Listerne er førte som tyske, ej heller den stadigt voksende Skare af indvandrede danskes Børnebørn, der tælles som Amerikanere, fordi deres Forældre er fødte i Amerika. Formodentlig er der i alt 3 Gange saa mange virkelig danske som indvandrede¹⁾.

En Del af disse har vel undergaaet forskellige vekslende Skæbner; men det er dog ikke faa, som har banet sig Vej til særdeles ansete Stillinger og bidraget til at forhøje det fordelagtige Omdømme, der i de forenede Stater er det almindelige angaaende de danske, samtidig med, at disse i Reglen har følt sig stærkt knyttede til deres gamle Land, og mange ikke sjældent har besøgt det.

Det kunde være fristende at nævne de Mænd, som indtager fremragende Stillinger i det dansk-amerikanske Samfund; men der er saa mange, at Pladsen langtfra tilsteder det, vi maa nøjes med

32,509 Tons, har 70,000 Hestes Kraft og Plads til 2500 Passagerer og har gaaet over Oceanet i mindre end 4½ Døgn. White Star Liniens »Titanic« og »Olympic« angives at være paa 45,000 Tons. Man synes dog nu i Færd med at bygge endnu større Skibe. Cunard-Linien siges at have bestilt et Skib paa 50,000 Tons, og Hamburg—Amerika-Linien at have under Bygning et paa 60,000.

Der findes angivet, at et Brev fra Danmark til Amerika i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede skal have kostet 5 Rdlr. i Porto (Blade af dansk-amerikansk Hist. Særtryk af Danske i Amerika, Minneapolis og Chicago 1908, 12).

En ret omstændelig Beretning af en Dansk om Forholdene i et engelsk Udvandrer-skib 1895 haves i H. H. H. (Hansen), Til og fra Amerika 1895, Odense 1895. Herr H. H. Hansen har udgivet Missionsskrifter og er selv optraadt som Missionær her i Landet. Han bor nu i Odense.

Ligeledes haves en ret omstændelig Beskrivelse af Forholdene i et andet engelsk Udvandrer-skib 1905 af Tækkemand Hans Rasmussen i det angaaende nogle Emigranternes hele Færd særdeles læseværdige Skrift af Karl Larsen, Danske Nybyggere, Kbh. 1910.

¹⁾ Bobjerg, Danskernes Antal og Udbredelse i de forenede Stater, Afh. i »Geogr. Tidsskr.« XX, 84. Bobjerg har været dansk Præst flere Steder i Amerika, samt Formand for Folkehøjskolen »Dannebod« ved Tyler, bor nu i Horsens.

at henvise til Skrifter, hvori mange er nævnte, saaledes navnlig til Cavlings Fra Amerika og Elith Reumert, Min Amerikarejse¹⁾. Enkelte kunde vel tilføjes, som senere end hine Bøger er blevne mere fremtrædende, saaledes Karl Mathiesen, Terrakottafabrikant i Keyport N. J. og E. V. Eskesen, sammesteds, Lægerne C. F. Roen og Dr. S. Dahl, Bryggeridirektør C. Antonsen, Senator Niels Juul, Medlem af Underhuset i Springfield C. Ryberg, Landejendomsbesidder C. Hansen o. fl. alle i Chicago, endvidere Dr. Axel Hellerung, Dr. Einar Hansen, Apoteker Jnlus v. Neergaard, Apoteker Lorentz Cantor, Bibliotekarerne C. H. A. Bjerregaard i Astor Biblioteket, A. Liebmann og J. Moldenhauer, de Herrer C. F. W. Rambusch, M. A. Dessau, M. C. Madsen, Professor C. Lorentzen og Skandinavia-Amerikalinjens Generalagent Johnson, alle i New York, endelig Herr Martin Hartvig, der i mange Aar har beklædt en høj Stilling paa Ellis Island, Øen, hvor Indvandrene underkastes Karantæne, o. fl.

Selvfølgelig er det dog vanskeligt at træffe en passende Grænse.

Der er under Udarbejdelse i Chicago og Minneapolis et større Værk om de danske i Amerika og den danske Indvandringens Historie²⁾. I et Særtryk af nogle Blade af hint Værk nævnes med omstændelige Biografier som særlig mindeværdige, men nu døde, Boghandler og Journalist Zacharias Poulsen (1761—1844), Landmand Peter Lassen (1800—1859), Fabrikant Hans Jesper Hansen (1811—1882), Læge og Jordbruger Christian Linde (1817—1887), Oberst Charles Løvenskjold (1822—1875), Forfatter og Journalist Laurence Grønlund (1846—1899), den meget rige Entreprenør Peter Larson (1850—1907) og Fru Catharine Taft, født Hansen, gift med Bygningskonstruktør G. N. Taft, Præsident for den store danske Kvindeforening »Valkyrien« i Chicago (1858—1907). Der siges ogsaa her, at der i de forenede

¹⁾ En Del af de i hine Bøger nævnte er senere døde, saaledes Konsul E. Dreier 1892, Kongresmand C. F. Woodmann ca. 1900, Lægerne H. Münter og Chr. Fenger ca. 1902, fhv. dansk Konsul for Wisconsin W. Hansen og Billedhugger C. Rohl Smith ca. 1904, General C. T. Christensen 1905 og omtrent samme Aar Destillatør P. Lagoni, Postmester P. Nohr 1908, Passageragent A. Mortensen 1911.

²⁾ Blade af dansk-amerikansk Historie, Særtryk af Danske i Amerika (Kgl. Bibl.). Af danske Skrifter om danske Nybyggere maa nævnes den alt foran citerede Karl Larsen, Danske Nybyggere, Kbh. 1910, Bobjerg, Kors og Stjerner, Dansk Nybyggerliv i Amerika, Kbh. 1910, og Christiansen, En Pioners Historie, Erindringer fra Krigen mellem Nord- og Sydstatene, Aalborg 1909.

Stater findes Ætlinge af den nu i Danmark uddøde Adelslægt Grubbe³⁾.

Angaaende enkelte af de mere navnkundige Mænd findes ogsaa Biografier i danske Skrifter, saaledes om den foran nævnte Peter Lassen i Kalifornien, der blev myrdet 1859⁴⁾, om R. R. Ebbesen, der døde 1908⁵⁾, om Niels Poulsen, Direktør i The Hecla Iron Works i Brooklyn, død 1911⁶⁾, om den foran nævnte Entreprenør M. C. Madsen⁷⁾, om Skattekommissær i Chicago Harry L. Hertz⁸⁾ og om den ligeledes nævnte Bibliotekar C. M. A. Bjerregaard⁹⁾.

A. M. Smith i Minneapolis har udgivet sit mærkelige Livs Historie under Titten »Hans Lykkejæger« (Luck of a wandering dane), Philadelphia 1885¹⁰⁾.

Mangfoldige Byer og andre Steder har faaet Navn efter danske Mænd eller Forbilleder. Der findes saaledes af danske Navne Nysted, der er grundlagt af den ovenfor nævnte R. R. Ebbesen, med Annekslet Dannevirke, Dannebrog, Viborg, Maribo, Assens, 3 København, Ringsted, Dannevang i Texas, Frederichsburg i Pensylvanien, Fredsminde og Askov i Minnesota o. fl. Af tilsvarende geografiske Punkter eller Omraader kan nævnes Lassens Pas i Andeshjærgene paa 41° 50' n. Br., Lassens Butte, et berømt Landmærke ved Indgangen til Sacramento-Dalen, Lassens Big Meadows ved Feather Rivers øvre Løb og andre Steder med lignende Navne ved Humboldt-Floden.

Om de mangfoldige danske Foreninger, hvoraf enkelte ejer særlig prægtige Bygninger som Washington Hall i Omaha, maa henvises til Cavlings Bog.

Til Kanada er indtil for nylig faa danske indvandrede, men Indvandringen synes i den seneste Tid at have tiltaget stærkt. Det berettes saaledes at blot i en enkelt Uge i April 1911 indvandrede til Kanada 4000 Skandinaver, deriblandt vel en Del danske¹¹⁾. Den første, skandinaviske Koloni oprettedes i Manitoba 1885; men der boede i Forvejen

¹⁾ Jvf. herom Personalhist. Tidssk. 4, V, 67.

²⁾ Geogr. Tidsskr., XX, 174.

³⁾ Bladet »København«, 7. Decbr. 1908.

⁴⁾ Bladet »Riget«, 22. Maj 1911 og Bladet »Nordlyset«, 11. Maj 1911.

⁵⁾ »Ill. Tidende«, 20. Marts 1910.

⁶⁾ »Dannebrog« 19. Juli 1910.

⁷⁾ Bladet »Nordlyset«, 27. April 1911.

⁸⁾ Bogen findes ikke her i Bibliotekerne, og det har vist sig umuligt at faa den fra Amerika.

⁹⁾ »Aftenposten«, 30. April 1911.

adskillige Skandinaver rundt om i Provinsen. Flere Steder med danske Navne findes ogsaa i Kanada, saaledes Ny Danmark, der er en udelukkende dansk By i Assiboina, og Stationen Borup i Red River-Dalen, opkaldt efter en forlængst afdød dansk. En Station ved Hudson-Bay Jærnbane angives at skulle kaldes Jens Munk til Minde om denne danske.

En ejendommelig, men som det synes livskraftig Koloni er den, som grundedes af Islændere 1874 sydligst ved Winnipeg-Søen ¹⁾.

I Sydamerika har Indvandringen været ringest, dog findes ikke ganske faa danske spredte rundt om. De fleste synes at findes i selve Buenos Aires med Forstæder, hvor der anlages at være ca. 2000, og overhovedet i Argentina, hvor Antallet i alt menes at kunne anslaaes til ca. 10,000. En særlig dansk Koloni er Tandil, der ligger 45 Mile S. for Buenos Aires, hvor der er dansk Kirke og Skole, og hvor der vel bor et Par Hundrede danske Familjer, der driver Jord paa hjemlig Vis, og hvor der udkommer et lille dansk Blad ²⁾. En Del mere fremragende danske i Argentina findes nævnte i Walter Christmas, Fremtidslænde, II ³⁾.

Om den Mission, med hvilken Negerenes Daab begyndte i Vestindien, skal der her ikke berettes videre, da den er udgaaet fra Herrnhut og i lang Tid hovedsagelig udførtes af tyske. Det er nok her at anføre, at vel havde danske Præster virket lige fra det danske Regimentes Begyndelse, men kun blandt de hvide, medens den Mand, fra hvem Tanken om en Mission blandt Negerne først udgik, var den i Dresden fødte Grev Zinzendorf, der havde været Forstander i Herrnhut, kom til København, hvor han gjorde stærkt Indtryk paa Christian VI, som han i Forvejen havde truffet i Jena og var kommen i Venskabsforhold til, samt Dronningen

¹⁾ Se om denne Koloni Nya Island i Kanada, Ottawa 1875, og Jochumsen, Chicago, før min 1893, Akureyri 1893.

²⁾ En særlig Artikel om Tandil haves i Geogr. Tidsskr. I, af Herr J. Fugl, der har været bosat der i ca. 20 Aar og anses som Koloniens Stifter. Der omtales i den bl. a. 2 Naturmærkværdigheder, en Rokkesten, der antages at være den største, som noget Steds findes, og det saa kaldte Løvehus, en Hule, der er en Slags Jættestue. Artiklen er ledsaget af et Brev fra den den Gang paa Stedet værende Præst Oscar Meulengracht. Herr Fugl har tillige skrevet om Gauchoerne i Geogr. Tidsskr. IV, 40 ff.

³⁾ En Liste over en stor Del danske Firmaer rundt om i Amerika findes i Nordisk Handelskalender 1909, 1910 og 1911. Professor Boesen, der nylig har grundlagt et Universitet i Argentina, er død ca. 1911.

Sofie Magdalene. Han var til Stede ved Christian VI's Kroning. Missionen begyndte 1732, idet de første Missionærer rejste ud med et hollandsk Skib, da Kompagniet ikke vilde lade sine Skibe tage dem om Bord. Den fremmedes dog ogsaa fra 1757 ved den danske Kirkes Bistand og fra 1812 alene ved den sidste. Den har allerede for ca. 50 Aar siden ført til, at alle Negrene er bleven kristnede ¹⁾. Den herrnhutiske Kirkes Tilhængere udgør nu 20,1 pCt. af Folkemængden, medens den lutherske Kirkes udgør 11,6, den anglikanske Kirkes 35,5 og den katolske Kirkes 27,6. Der findes tillige forskellige andre, mindre Kirkesamfund. Befolkningen er saaledes i kirkelig Henseende meget splittet, og de, som tilhører andre Kirkesamfund end den lutherske, synes ikke at være dansk-venlige.

Nuværende Sognepræst til Frederiksberg, Stiftsprovst H. Hoffmeyer blev 1904 udsendt af Kirkebestyrelsen til Dansk Vestindien for at tilse de evangelisk-lutherske Menigheder der. Hans Beretning ²⁾ giver et godt Indblik i de kirkelige Forhold paa Øerne.

Ogsaa de danske Kirkesamfund i de forenede Stater er blevet besøgte af flere Udsendinge herhjemme fra. Saaledes rejste i 1871 daværende Pastor A. C. L. Grove-Rasmussen sammen med Lægprædikant A. S. Nielsen og Missionselev Rasmus Andersen, udsendte af Missionen blandt de danske i Ame-

¹⁾ Se nærmere om Missionen Oldendorp, Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caribischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan, herausgegeben durch J. J. Bossart, I og II, Barby 1777; Lawaetz, Brødermenighedens Mission i Dansk Vestindien 1769—1848, Kbh. 1902; Dewitz, In dänisch Westindien, Niesky 1882. Kalkar, Den evangeliske Missions Hist., Kbh. 1857, 222 ff. Til Oldendorps Bog findes Manuskriptet i Herrnhut, men dette er ændret saa meget af Bossart, at Oldendorp fremsatte Indsigelse mod Bogen. Oldendorp, der var Præst, er død 1787. Hans Bog har i øvrigt ogsaa betydelig Interesse ved hans Undersøgelser af de afrikanske Negeres oprindelige Hjem, Kulturtilstand og Sprog, samt af deres Historie i Afrika og Transport paa Slaveskibene. Se nærmere om Oldendorp Allg. deutsche Biographie. — Se ogsaa om Zinzendorf, Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard, Danske Dronninger, Kbh. 1910, 227, 239 f. og 241. — Zinzendorf var selv i Vestindien 1739 og 1741, Oldendorp 1767, 68. Zinzendorf har ogsaa udøvet Missionsvirksomhed blandt Irokesere og Mohikanere i de nuværende forenede Stater (Heiberg, En Rejse i Amerika, Odense 1892, 182). Missionen blev ogsaa i den følgende Tid udvidet til Jamaica, Antigua og Barbados. — Lic. theol. H. Lawaetz, der i en længere Aarrække var Præst paa Sct. Croix, er nu Bestyrer af en Kostskole ved Bagsværd.

²⁾ Hoffmeyer, Vor Kirke i Vestindien, 2. Udg., Kbh. 1907.

rika¹⁾, og nuværende Sognepræst til Sct. Mariæ Kirke i Helsingør og Præst ved Helsingørs alm. Hospital, Provst J. A. Heiberg 1892 i Egenskab af Formand for Udvalget for Evangeliets Forkyndelse blandt Landsmænd i Amerika. Af sidstnævntes Beretning²⁾, der giver en vidt omfattende Oversigt over de danske Kirker i de forenede Stater, fremgaar, at Samfundet »Den danske Kirke i Amerika« da havde 49 Præster og 8 Kandidater, der ventede paa Ordination, samt at der af dem betjentes 100 Menigheder og 70 Prædikepladser i 16 Stater, medens dog næppe $\frac{1}{10}$ af de danske tilhørte den danske Kirke, da mange var blevne Baptister og Adventister. Det andet, da saa kaldte dansk lutherske Samfund, hvorom nærmere i det følgende, havde 1891 30 Præster, 6 Skolelærere, 34 Menigheder i Samfundet og 17 udenfor dette. Endvidere maa nævnes nuværende Sognepræst til Frederikssund og Oppesundby H. V. Rosenstand, der tidligere var Præst i Manistee, og som livligt har fortalt om forskellige mest kirkelige Forhold³⁾, Lærer Chr. Balling, en Tid Formand i Danmarks Lærerforening og bekendt Foredragsholder, hvis Rejse 1901 dog nærmest var en Foredragsrejse til de danske Nybygder og Menighedskredse, ordnet af Pastor Bobjerg, Forstander for Folkehøjskolen i Dannebød i Tyler. I hans Beretning⁴⁾ findes Oplysning om den Splittelse, der har været i de danske Kirkesamfund i de forenede Stater. 1872 stiftedes paa et Møde i Neenah (Wisconsin) »Kirkelig Missionsforening« under Styrelse af Missionær Adam Daa og den alt med Pastor Grove-Rasmussen fulgte Andersen, der var bleven Præst i Waupaca. 1874 antog Foreningen Navnet »Den danske Kirke i Amerika.« Der opstod dog Strid i den mellem Indre Missions Tilbængere og Grundtvigianerne. 1887 stiftedes da »Det danske Folkesamfund« af Pastor F. L. Grundtvig, og dette var den indre Missions Folk en Torn i Øjet. Paa et Aarsmøde i Waupaca 1892 kom det dog til et Slags Forlig og ligeledes paa et Aarsmøde i Chicago 1893; men en Del vilde dog ikke gaa ind paa det, og 17 Præster og flere Menigheder udtraadte og dannede »Den forenede

danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika« (Den forenede Kirke), der efterhaanden er kommen til at tælle 88 Præster, medens der i den danske lutherske Kirke, almindelig kaldet »Den danske Kirke«, blev 49 Præster. Forholdet mellem Den danske Kirke og Den forenede Kirke er dog ingenlunde fjendtligt. Der er ingen Kamp mellem de 2 danske Kirkesamfund i Amerika. En anden Sag er, at de, til Trods for, at der gentagne Gange har hævet sig Røster for en Sammenslutning, staar ligegyldige og uforstaaende overfor hinanden⁵⁾. Endelig maa nævnes nuværende Sognepræst til Hellerup Joh. Nordentoft, der i 1904 besøgte de større danske Kolonier i de forenede Stater, og hvis Beretning særlig omhandler Kirke- og Menighedsforhold i samme, hvorhos han gør opmærksom paa, at der blandt de amerikanske Methodister og Presbyterianere findes mange Menighedsmedlemmer, som ikke er døbt⁶⁾.

Endnu bør nævnes det Arbejde, som »Den dansk-vestindiske Kirkesag«, bistaet af kvindelige Missionsarbejdere udfører paa de danske Øer i Vestindien, samt at Missionspladser er stiftede i Labrador 1764 af Jyden Jens Haven og 1765 af den danske Præst Lorenz Drachart, der begge tidligere havde virket i Grønland⁷⁾.

En særegen Slags Rejser, der kun er muligjorte ved Nutidens hurtige Befordringsmidler, er dem, der er foretagne ogsaa af danske, for at holde Oplæsninger eller Foredrag dels æstetiske, dels videnskabelige, eller for at give Koncerter eller opføre Skuespil for de i de forenede Stater bosatte danske. Allerede for flere Aar siden har saaledes Sangeren V. C. Herold assisteret ved en Sangforenings Koncert i Chicago under Udstillingen, og Operasangerinden Valborg Andersen har sunget i samme By. Senere har mange andre rejst over Oceanet i samme Anledning. Som Skuespillere, der har gæstet Amerika, maa saaledes nævnes, uden at derved tilsigtes Fuldstændighed, V. L. C. Kolling, Herskind (flere Gange) P. Fjelstrup, E. P. P. Reumert, E. C. Zangenberg, Oda Nielsen og Fru Elisabeth Riis. Som Foredragsholdere kan nævnes Forfatteren Anton Nielsen, Læreren Chr. Bal-

¹⁾ Grove-Rasmussen, Rejseberetning (udgivet af Udvalget for Evangeliets Forkyndelse blandt Landsmænd i Amerika), Odense 1871. Grove-Rasmussen er død 1904 som Sognepræst til Sct. Hans i Odense.

²⁾ Heiberg, En Rejse i Amerika, Odense 1892.

³⁾ Rosenstand, Fra de store Søers Land, Kbh. 1901.

⁴⁾ Balling, En Sommer i Amerika, Kbh. 1902. Lever nu som pensioneret i Holte.

⁵⁾ Se Pastor Nordentofts Artikel i »København« 17. Jan. 1911.

⁶⁾ Nordentoft, Blandt Danske i Amerika, Kbh. 1906.

⁷⁾ Løgstrup, Efterretninger fra de danske Missionsmarker, Kbh. 1907/08; Kalkar l. c. 201. Haven døde 1796, Drachart 1778.

ling, Oberst A. T. L. Liljefalk, Forstander for Hindholms Højskole N. P. Jensen, Pastor J. Nordtoft, Pastor Th. Helweg, Forfatteren J. Skjoldborg, Professor J. O. H. Jespersen, Professor B. Bøggild, Aage Enna og Journalist Johannes Beck ¹⁾.

Yderligere kan nævnes Studentersangernes Tur. Den udgik fra København den 4. Maj 1911.

Nogle af de foran nævnte har offentliggjort Beretninger om deres Rejser, saaledes Skuespilleren Elith Reumert, der optraadte 25 Gange i 1901 efter Indbydelse fra de adskillige Steder forekommende danske Brodersamfund's Afdelinger, saaledes i New York, Chicago, Racine, Omaha, Saltsøstaden o. fl. St. ²⁾. Ligeledes har Professor B. Bøggild givet en trykt Beretning om sin Rejse i 1910, paa hvilken han holdt Foredrag i New York, Washington, Chicago, Urbana o. fl. Steder. Han beskriver i den Universiteterne og Landbrugsundervisningen, der er knyttet til dem, derhos Landbrugets Vilkaar, Bygningerne paa Landet, Kvægholdet, Malkningen og Mælkens Anvendelse, Smørproduktionen og Smørhandlen, alt meget interessant ³⁾. Chr. Ballings Beretning er alt nævnt foran (S. 276.1).

Endelig er der endnu en Art Rejser, der bør nævnes, nemlig dem, der har haft til Formaal at fremme Sundhedsplejen paa de dansk-vestindiske Øer. Den vigtigste af disse er den, som er foretaget af Professor, Dr. med. E. Ehlers for at studere og modarbejde Spedalskheden, som endnu forekommer noget udbredt, idet der af spedalske findes 86 paa Sct. Croix, 19 paa Sct. Thomas og 1 paa Sct. Jan, ialt 106. Han rejste ud 1903 sammen med den foran nævnte Kommission af 18. Novb. 1902, og hans Beretning er knyttet til denne Kom-

missions Betænkning (s. S. 109.2 Anm. 1). Han fremsætter til Bekæmpelse af Sygdommen Forslag angaaende Oprettelsen af et Spedalskheds Asyl for 70 Patienter paa Sct. Croix.

Endvidere maa anføres den af Professor, Dr. med. Knud Pontoppidan i 1904—05 foretagne Rejse til de smaa Antiller, hvoriblandt de danske Øer, som han tillige med Byen Sct. Juan paa Portorico alt havde besøgt 1878—79, som Underskibslæge paa Fregatten »Sjælland«, dernæst til Portorico, hvor han satte sig ind i Amerikanernes Kamp mod Tropeanæmien, og endelig til Kuba, hvor han frivillig meldte sig ind i Havannas »Moskito-Brigade« for paa nært Hold at følge dens Arbejder angaaende Studiet af den gule Feber.

Ogsaa Lægen Adolf Gad, der har boet i Sao Paulo, har drevet Studier i sidstnævnte Retning ¹⁾.

For saa vidt muligt at raade Bod paa den overvættede store Dødelighed blandt Børnene i dansk Vestindien ²⁾ udstedte Hds. kgl. Maj. vor nuværende Dronning 1903 et Opraab om Hjælp til Børne- og Sygepleje dersteds, og til Dels ved den Sum, som derved indgik, udsendtes fra Diakonissestiftelsen 4 Søstre af det røde Kors, dels til Sct. Croix og dels til Sct. Thomas, og deres Virksomhed begyndte 1904. Senere er 2 Elever bleven antagne, og 1908 kom 2 nye Søstre til. Ved Gave er ca. 1905 erhvervet et Hus til et Asyl med Vuggestue, hvilket aabnedes 1908 ³⁾.

(Sluttet).

Maj 1911.

¹⁾ Jvf. angaaende begge disse Læger deres Artikler i »Hospitalstidende« 1905 derhos angaaende Knud Pontoppidans Ophold paa Portorico »Nordisk Tidsskrift for Terapi«, 3. Aargang.

²⁾ 1883 døde af 1000 levende fødte Børn fra 0—5 Aar i Byerne paa Sct. Croix 527 (i Kbh. 322), paa Landet paa Sct. Croix 483 (i Danmark 180).

³⁾ Beretning om Hendes kongelige Højhed Kronprinsesse Louises Indsamling til Syge- og Børnepleje paa de dansk vestindiske Øer, Kbh. 1908.

¹⁾ Særlig bekendt af sin Virksomhed for at indføre Renavl paa Hederne i Jylland.

²⁾ Elith Reumert. Min Amerikarejse, Kbh. 1902.

³⁾ Bøggild, Nogle lagttagelser fra en Rejse i Amerika, Afh. i »Mælkeritidende«, Odense 1910 (ill.).